

*Msr Marija Milojević, istraživač-saradnik
Pravnog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu
ORCID: 0000-0002-0845-1098*

*Pregledni naučni rad
UDK: 343.13*

DOI: <https://doi.org/10.46793/XXIIMajsko.281M>

PRIGOVOR OŠTEĆENOG KAO INSTITUCIONALNI OKVIR PRAVA NA PRISTUP SUDU, DELOTVORNOST INSTITUTA I MOGUĆA REŠENJA*

Rezime

U ovom radu autorka analizira prigovor oštećenog u krivičnom postupku, pojam i delotvornost instituta. Prigovor je pravno sredstvo kojim oštećeni realizuje nekoliko svojih prava: pravo na pristup sudu i pravo na pravično suđenje, pravo na sudsku zaštitu i pravo na delotvoran pravni lek te je od izuzetne važnosti po njegov pravni položaj. Ti ciljevi su ranije postizani pomoću supsidijarne tužbe, međutim, prema pozitivnopravnim propisima, prigovor je dat na raspolaganje oštećenom umesto supsidijarne tužbe u fazi predistražnog i istražnog postupka. Stoga je neophodno osvrnuti se i na sam pojam supsidijarne tužbe kao i na prethodno zakonsko rešenje ovog instituta. Step en efikasnosti prigovora oštećenog analiziran je kroz sprovedeno istraživanje u praksi sudova i tužilaštava o uspešnosti prigovora- pokazalo se da je broj pozitivno rešenih prigovora mali, kao i broj slučajeva u kojima oštećeni zastupa optužbu supsidijarno. U zaključku su dati predlozi mogućih pravaca razvoja ovoj instituta i sugestije u pogledu konkretne zakonske regulative.

Ključne reči: *prigovor oštećenog, supsidijarna tužba, pravo na pristup sudu, pravo na delotvoran pravni lek.*

1. Uvod

Prigovor oštećenog predstavlja zamenu za supsidijarnu tužbu u ranoj fazi krivičnog postupka. Ovaj institut nije postojao prema prethodnom zakonskom rešenju a nastao je kao posledica zakonskog sužavanja prava na supsidijarnu tužbu. Kako je na drugačiji način regulisan trenutak od kada oštećeni može postati supsidijarni tužilac, on će imati pravo samo da potvrđenu optužbu zastupa ali ne i da podnese

* Rad je rezultat naučnoistraživačkog rada autora u okviru Programa istraživanja Pravnog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu za 2026. godinu, koji se finansira iz sredstava Ministarstva nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije.

optužni akt. Prema pozitivnopravnim propisima, do potvrđivanja optužnice oštećeni nema pravo na supsidijarnu tužbu, što znači da u istrazi ne može steći svojstvo supsidijarnog tužioca niti ima pravo na sudsku zaštitu ako javni tužilac odluči da dalje ne sprovodi istragu. Umesto supsidijarne tužbe, oštećenom sada stoji na raspolaganju pravo na prigovor kao pravno sredstvo za kontrolu rada javnog tužioca u fazi istrage iako je njegovo dejstvo ograničeno a domet znatno uži od prava na supsidijarnu tužbu. Supsidijarna tužba bila je moguća u svakoj fazi krivičnog postupka kada javni tužilac odustane od krivičnog gonjenja pa i u slučaju odbačaja krivične prijave.

Razlog za postojanje prigovora oštećenog i sužavanje prava na supsidijarnu tužbu, prema mnogim autorima, treba tražiti u prirodi javnotužilačke istrage i adverzijalnom tipu krivičnog postupka. Naime, autori smatraju da prethodno rešenje više nije bilo moguće jer u modelu javnotužilačke istrage, ni na koji način oštećeni kao tužilac nije mogao voditi istragu umesto javnog tužioca i postupati kao državni organ u ovoj fazi postupka.¹ Nesumnjivo je da bi se oštećeni susreo sa velikim poteškoćama prilikom sprovođenja istrage kao i u predistražnoj fazi imajući u vidu da javni tužilac ima na raspolaganju ceo policijski aparat koji je dužan da postupa po njegovom zahtevu. Takođe, javno tužilaštvo je državni organ, dok oštećeni nema to svojstvo (drugi državni organi se mogu naći u svojstvu oštećenog u krivičnom postupku ali u njihovoj nadležnosti nije progon učinilaca krivičnog dela te nisu organizovani ni obučeni u tom smeru) te je teško zamisliti da oštećeni ima dovoljno znanja i veština da obavi uređaj ili rekonstrukciju krivičnog događaja.

Iz navedenog razloga, u sadašnjem modelu javnotužilačke istrage, umesto supsidijarne tužbe, oštećenom je na raspolaganje dat prigovor kao pravno sredstvo kojim se štite njegova prava i interesi. Međutim, sa uvođenjem prigovora dolaze nove dileme- da li je on uspešno zamenio supsidijarnu tužbu tako da u potpunosti ispuni svrhu ovih instituta, da li je postojeća zakonska regulativa dobra ili određene odredbe o prigovoru treba menjati, da li je omogućavanjem podnošenja prigovora istovremeno oštećenom omogućeno i ostvarivanje prava na pravično suđenje kao i prava na delotvoran pravni lek?... U radu autorka adresira ove dileme i pokušava da iznađe najbolji odgovor.

2. Supsidijarna tužba i prigovor oštećenog kao „dve strane iste medalje“- u službi ostvarivanja prava na pristup sudu, prava na pravično suđenje i prava na delotvoran pravni lek

Prigovor neposredno višem javnom tužiocu ne može u potpunosti zameniti supsidijarnu tužbu i sa uspehom ispuniti njenu svrhu i funkciju. Autori smatraju da je ovakvom zakonskom regulativom dovedeno u pitanje pravo oštećenog na pristup sudu jer pravo na prigovor ne može obezbediti efikasnu i efektivnu zaštitu prava i interesa oštećenog kao što to može supsidijarna tužba.²

¹ Brkić, S., Bugarski, T., *Krivično procesno pravo I*, Novi Sad, 2020, str. 113.

² Đurđić, V., *Krivično procesno pravo - opšti deo*, Niš, 2014, str. 172.

Pravo na pristup sudu sastavni je deo prava na pravično suđenje. U teoriji se identifikuju tri grupe standarda kroz koje se ostvaruje pravo na pravično suđenje: „(1) pravo na pristup sudu; (2) pravo na pravičan postupak, sazdano na načelu pravičnog postupka, načelu javnosti i načelu suđenja u razumnom roku; i (3) pravo na sud, koje takođe u sebi sadrži pravno trojstvo – pravo na zakonit sud, pravo na nezavisan sud i pravo na nepristrasan sud“.³ Ustavom RS propisano je da: „svako ima pravo da nezavisan, nepristrasan i zakonom već ustanovljen sud, pravično i u razumnom roku, javno raspravi i odluči o njegovim pravima i obavezama, osnovanosti sumnje koja je bila razlog za pokretanje postupka, kao i o optužbama protiv njega.“ U čl. 6 st. 1 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda pravo na pravično suđenje ima sledeću formulaciju: “Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama, ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona“.⁴ U EKLJP nije eksplicite predviđeno pravo na pristup sudu, ali ga Evropski sud za ljudska prava uzima kao standard inherentan pravu na pravično suđenje.⁵ U slučaju Ajhan protiv Turske Sud je zauzeo stav da oštećeni ima legitiman interes da učestvuje u postupku protiv osumnjičenog, te da ima pravo na pristup Sudu, ali je to pravo proširio i na krug lica koji su bliži srodnici oštećenog i koji isto moraju biti uključeni u postupak.⁶

U pravu Republike Srbije, mišljenje struke (advokature pa čak i tužilaštva) i teorije je da prigovor oštećenog nije efikasno pravno sredstvo jer „o odluci tužioca opet rešava tužilac“, zbog čega je predloženo da se uvede rešenje po kojem bi o prigovoru odlučivao sud u odgovarajućem funkcionalnom obliku. Ovakvo mišljenje rezultiralo je pokretanjem brojnih inicijativa, pa čak i iznošenjem pitanja pred Ustavni sud RS. U Odluci US, IU3-62/18, od 18. aprila 2019. godine, Ustavni sud je utvrđivao saglasnost važećeg čl. 51 ZKP-a sa Ustavom i potvrđenim međunarodnim ugovorima, u vezi tvrdnje da su osporene odredbe Zakonika suprotne čl. 3. st. 1, čl. 20. st. 2, čl. 32. st. 1, čl. 36. st. 2. i čl. 194. st. 4. Ustava, čl. 6. st. 1. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i čl. 14. st. 1. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, jer ovi akti određuju da svako ima pravo da o njegovom pravu ili obavezi odluči sud, a ne drugi državni organ, u ovom slučaju, javni tužilac. Sud je zauzeo stanovište „da je u okviru ovog ovlašćenja zakonodavac vlastan i da propiše položaj učesnika u postupku kao i njihova prava i dužnosti u

³ Uzelac, A., *Pravo na pravično suđenje u građanskim predmetima: Nova praksa Evropskog suda za ljudska prava i njen uticaj na hrvatsko pravo i praksu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 60, br. 1/2010, str.104.

⁴ European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms in 1950, Downloaded 2024, December 03 from: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SRP.pdf,

⁵ Đurđić, V., *Zakonske garancije prava na pravično suđenje u krivičnom postupku Srbije*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, god. LIV, br. 70/2015, str. 375.

⁶ The European Court of Human Rights – case Cennet Ayhan & Mehmet Ayhan v. Turkey, No. 41964/98 (27.6.06).

postupku, a time i prava koja ima oštećeni, odnosno da li oštećeni i u kojoj fazi postupka može da preuzme od javnog tužioca krivično gonjenje za krivična dela za koja se goni po službenoj dužnosti⁷. Između ostalog, zaključak Suda je „da je procesni položaj oštećenog posledica nove koncepcije istrage poverene javnom tužiocu, kao i da lišavanjem mogućnosti da do potvrđivanja optužnice preuzme krivično gonjenje, oštećeni nije uskraćen u pravu na sudsku zaštitu, jer predmet imovinskopravnog zahteva može biti naknada štete, povraćaj stvari ili poništaj pravnog posla, koja prava oštećeni može ostvariti u parničnom postupku“. Još od slučaja Perez protiv Francuske, Evropski sud za ljudska prava ali i nacionalni sudovi, dovodili su u vezu pravo na pravično suđenje sa ostvarivanjem imovinskopravnog zahteva oštećenog, i stali na stanovište da pristup sudu oštećenom nije doveden u pitanje ukoliko je on u mogućnosti da svoj imovinskopravni zahtev povodom krivičnog postupka ostvaruje u parnici.⁸

Pravo na pravni lek u istrazi je otelotvoreno u pravu na prigovor oštećenog koje on ima ukoliko javni tužilac obustavi istragu ili odustane od krivičnog gonjenja. U praksi Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Koval protiv Ukrajine Sud ističe da je „odlučujuće pitanje o oceni delotvornosti pravnog leka vezano za prigovor zbog lošeg postupanja – pitanje da li podnosilac zahteva može takvu prijavu podneti domaćem sudu kako bi se sprečili dalji incidenti te vrste i omogućio neposredan i pravovremen pravni lek“.⁹ Pravo na pravni lek pored prava na prigovor u slučaju nenastavljanja krivičnog gonjenja obuhvata i pravo na prigovor zbog incidentnog, lošeg postupanja organa postupka. Prema Zakoniku, pravo na podnošenje prigovora zbog nepravilnosti u toku istrage rezervisano je samo za osumnjičenog i njegovog branioca koji zbog odugovlačenja postupka i drugih nepravilnosti tokom istrage imaju pravo da podnesu prigovor neposredno višem javnom tužiocu. Tom prilikom pravo na prigovor znatno je detaljnije regulisano nego pravo na prigovor oštećenog. Predviđeno je da neposredno viši javni tužilac o prigovoru odlučuje rešenjem a u slučaju odbijanja prigovora, osumnjičeni i njegov branilac imaće pravo na podnošenje pritužbe sudiji za prethodni postupak. Ovakav vid sudske kontrole javnotužilačkih odluka bio bi poželjan i prilikom zaštite prava oštećenog u predistražnom i istražnom postupku. Oštećeni eventualno može da svoje nezadovoljstvo iskaže prilikom prisustvovanja pojedinim dokaznim radnjama (samo onim kojima je ovlašćen da prisustvuje, ne svim), tako što će da zahteva da se u zapisnik unesu njegove primedbe u pogledu preduzimanja tih dokaznih radnji. Ova mogućnost data oštećenom nema isto pravno dejstvo koje bi imalo ustanovljenje pravnog leka oštećenog protiv

⁷ Odluka US, IU3-62/18, od 18. aprila 2019.

⁸ The European Court of Human Rights – case Perez v. France, No. 47287/99. Sama formulacija prava na pravično suđenje iz Konvencije koristi sintagmu „građanskih prava i obaveza“ kada propisuje da svako ima prava da sud odlučuje o njegovim pravima.

⁹ Vidi: The European Court of Human Rights – case of Koval v. Ukraine (application no. 65550/01), [https://hudoc.echr.coe.int/tpk197/view.asp#{%22fulltext%22:\[%22%22CASE%20OF%20KOVAL%20v.%20UKRAINE%22%22\],%22itemid%22:\[%22001-77576%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/tpk197/view.asp#{%22fulltext%22:[%22%22CASE%20OF%20KOVAL%20v.%20UKRAINE%22%22],%22itemid%22:[%22001-77576%22]}), pristupljeno: 04.03.2024.

nepravilnosti u istrazi jer je ograničena dvojako: 1) samo u pogledu dokaznih radnji o kojima je oštećeni obavešten i kojima prisustvuje i 2) ne reguliše se nikakvo dalje postupanje javnog tužioca povodom primedbi oštećenog koje su unete u zapisnik.¹⁰

Ovakvo rešenje se s pravom kritikuje u teoriji i u odnosu na zakonsko rešenje da oštećeni može preuzeti krivično gonjenje tek nakon potvrđene optužnice. U tom slučaju, „uspeh“ optužbe faktički zavisi od dobro i efikasno sprovedene istrage, dok oštećeni nije u mogućnosti da zahteva njenu dopunu, niti da višem javnom tužiocu ukaže na eventualne nepravilnosti koje su se mogle dogoditi tokom istrage.¹¹ Praktično javni tužilac može odustati od optužbe nakon potvrđivanja optužnice zbog manjkavo sprovedene istrage, a oštećeni će samo moći da se izjasni o tome da li želi da preuzme takvo stanje stvari i zastupa optužbu ili ne, bez ikakve zakonom date mogućnosti da utiče na način sprovođenja istrage dok je ona u toku. Oštećenom su čak u predistražnom postupku data veća prava obzirom da je bio ovlašćen da podnese pritužbu sudiji za prethodni postupak ako su prema njemu primenjene zakonski određene radnje ili mere, a on smatra da je to urađeno na neadekvatan način i da je time povređeno neko njegovo pravo. Međutim, pravo na pritužbu omogućeno je bilo kom licu koje dolazi u kontakt sa organima krivičnog gonjenja povodom izvršenog krivičnog dela što znači da *ratio* ove ustanove leži u zaštiti ljudskih i manjinskih prava a ne konkretno u zaštiti prava oštećenog koje on ima na osnovu svog svojstva stečenog povodom izvršenja krivičnog dela.

Pravo na pravni lek je značajan preduslov za ostvarivanje prava na efikasnu istragu oštećenog. Ustav jemči pravo na jednaku zaštitu prava i na pravno sredstvo, tako da svako ima pravo na žalbu ili na drugo pravno sredstvo protiv odluke kojom se odlučuje o njegovom pravu, obavezi ili na zakonu zasnovanom interesu.¹² Pravo na prigovor je jedno od pravnih sredstava koje je dato „u ruke oštećenom, kao neka vrsta oružja“ protiv odluka organa gonjenja kojima odlučuje o njegovim pravima i interesima u krivičnom postupku.¹³

3. Supsidijarna tužba

Supsidijarna tužba predstavlja „korektiv nezakonitog ili nepravilnog rada javnog tužioca“¹⁴. Supsidijarna tužba je sistem kontrole u cilju otklanjanja mogućih grešaka i

¹⁰ Eventualno se navedene primedbe mogu ceniti prilikom donošenja odluke sudije za prethodni postupak o izdvajanju iz spisa zapisnika sa nedozvoljenim dokazima koje ovlašćenje on ima najkasnije do završetka istrage; prilikom potvrđivanja optužnice, presuđenja krivične stvari od strane nadležnog suda ili u postupku po redovnim i vanrednim pravnim lekovima.

¹¹ Bajović, V., *O položaju oštećenog u krivičnom postupku*, Pravni život, god. 39, br. 9/2018, str. 548.

¹² Čl. 36 st. 2 Ustava RS, Sl. glasnik RS, br. 98/2006 i 115/2021.

¹³ Manojlović, N., *Objection of the Injured Party in Criminal Proceedings*, Pravni horizonti, god. 6, br. 7/2023, str. 136.

¹⁴ Brkić, S., Bugarski, T., *Krivično procesno pravo I*, str. 112.

zloupotreba u radu javnog tužioca.¹⁵ Kao neki od mogućih načina kontrole postupanja javnog tužioca u teoriji se pominju i unutrašnja kontrola rada javnog tužioca kod prigovora oštećenog neposredno višem javnom tužiocu koji vrši kontrolu nad radom nižeg javnog tužioca po hijerarhiji kao i tzv. iznuđivanje optužbe kada se vrši sudska kontrola postupanja javnog tužioca u funkciji krivičnog gonjenja karakteristična za krivični postupak prema maloletnicima. Autori se slažu da bi sudska kontrola mogla primorati javnog tužioca na preduzimanje krivičnog progona osumnjičenih¹⁶. U tom slučaju, sud bi na neki način preuzeo funkciju optužbe što je u suprotnosti sa načelom monofunkcionalnosti - jedan krivičnoprocesni subjekat, jedna funkcija.

Ustanova supsidijarne tužbe ima svoje opravdanje jer štiti interese oštećenog i preventivno deluje na javnog tužioca mada se u praksi oštećeni u malom broju slučajeva zaista odlučuje na supsidijarnu tužbu¹⁷ a posebno imajući u vidu zakonsko sužavanje upotrebe ove ustanove prema novim krivičnoprocesnim odredbama. Javni tužilac dužan je da postupa, kako u javnom interesu, tako i u interesu oštećenog i može lako ugroziti njegove interese.

Supsidijarna tužba oštećenog bila je šire postavljena prema Zakoniku iz 2001. godine. Bilo je predviđeno da je javni tužilac, kada nađe da nema osnova da preduzme gonjenje za krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti ili kad nađe da nema osnova da preduzme gonjenje protiv nekog od prijavljenih saučesnika, dužan da u roku od osam dana o tome obavesti oštećenog i da ga uputi da može sam preduzeti gonjenje.¹⁸ Javni tužilac je stav da ne goni izražavao rešenjem o odbačaju krivične prijave. Sud je donosio rešenje o obustavi postupka usled odustanka javnog tužioca od gonjenja u fazi istrage pri čemu je oštećenom takođe bila data mogućnost da preuzme krivično gonjenje. Ovo je značilo da je oštećeni mogao postati ovlašćeni tužilac u toku celog krivičnog postupka, čak od trenutka odbačaja krivične prijave od strane javnog tužioca što prema pozitivnom zakonskom rešenju nije dozvoljeno. Shodno tome, može se reći da su oštećenom bila na raspolaganju četiri procesna načina za realizaciju supsidijarne tužbe.¹⁹ Prema pozitivnom zakonskom rešenju dva procesna načina su zadržana a dva su prestala da postoje. Oštećeni tako može i dalje da podnese molbu za povraćaj u pređašnje stanje i da usmenu izjavu na glavnom pretresu da preuzima krivično gonjenje, dok više nije u mogućnosti da podnese

¹⁵ Đurđić, V., *Krivično procesno pravo - opšti ...*, str. 171.

¹⁶ Vidi: Knežević, S., *Krivično procesno pravo - opšti deo*, Niš, 2019, str. 153.

¹⁷ Oštećeni nije spreman da stupi u krivični postupak iz više razloga: zbog nepostojanja imovinskog interesa, ravnodušnosti, straha, neupućenosti, neugodnosti, procene da nema realnih izgleda na uspeh, itd., njemu je dato pravo da slobodno ceni da li će u konkretnom slučaju zastupati optužbu umesto javnog tužioca što on ne mora i često ne čini. Brkić, S., Bugarski, T., *Krivično procesno pravo I*, str. 113.

¹⁸ Čl. 61 st.1 Zakonika o krivičnom postupku (Zakonik je objavljen u Sl. listu SRJ, br. 70/2001, 68/2002, Sl. glasniku RS, br. 58/2004, 85/2005, 115/2005, 49/2007 i 72/2009).

¹⁹ Vidi: Škulić, M., *Krivično procesno pravo*, Beograd, 2011, str. 121.

procesni akt (zahtev za sprovođenje istrage, optužnica, optužni predlog) i da izjavi žalbu na rešenje veća o obustavi istrage.²⁰

Zakonikom o krivičnom postupku iz 2011. godine predviđeno je da: „Ako nakon potvrđivanja optužnice javni tužilac izjavi da odustaje od optužbe, sud će pitati oštećenog da li hoće da preuzme krivično gonjenje i zastupa optužbu. Ako oštećeni nije prisutan, sud će ga u roku od osam dana obavestiti o odustanku javnog tužioca od optužbe i poučiti da može da se izjasni da li hoće da preuzme gonjenje i zastupa optužbu.“²¹

4. Pravo na prigovor oštećenog

Pravo na prigovor jedno je od najvažnijih prava koje oštećeni ima u predistražnom postupku i istražnom postupku. Ono još više dobija na značaju imajući u vidu da je novim zakonskim rešenjima sužena mogućnost supsidijarne tužbe koja sada nije moguća u prethodnim fazama krivičnog postupka. To konkretno znači da, ako javni tužilac u tim fazama postupka na procesno relevantan način izrazi stav da okrivljeni ne treba da bude krivično gonjen, oštećeni može da koristi jedino jedno pravno sredstvo – prigovor, kojim pokušava da od neposredno višeg javnog tužioca izdejstvuje pokretanje ili nastavak krivičnog gonjenja.²² Mogućnost podnošenja prigovora protiv odluke javnog tužioca nije samo pravni larpurlartizam (*l'art pour l'art*), već je zasnovana na strazburškim standardima.²³ U strazburškoj praksi i literaturi naglašava se da je mogućnost podnošenja prigovora oštećenog protiv odluka javnog tužioca posledica dostignutih standarda o pravu na obrazloženu sudsku odluku koja je pak sastavni element prava na pravično suđenje (ESLJP, *Ruiz Torija* protiv Španije, 9. decembar 1994, § 29). Primećuje se da Evropski sud za ljudska prava široko tumači pravo na pravično suđenje iz čl. 6 EKLJP i da se ne zadovoljava samo formalnim ispitivanjem poštovanja garancija navedenih u čl. 6 EKLJP, zadržavajući mogućnost da određenu odluku oceni kao protivnu pravu na pravično suđenje, uprkos tome što su sve formalne garancije ispunjene.²⁴

Posmatrano samostalno, prigovor je određeno pravno sredstvo koje je zakonom dato oštećenom radi ostvarivanja svojih interesa u slučaju kada javni tužilac odbaci krivičnu prijavu, obustavi istragu ili odustane od krivičnog gonjenja do potvrđivanja optužnice. Zakonom je pravo na prigovor propisano kao opšte pravo oštećenog u toku

²⁰ Pod uslovom da je samo on izjavio žalbu i da žalba bude usvojena, smatraće se da je izjavom pravnog leka oštećeni preuzeo krivično gonjenje (čl. 254 st.4 ZKP iz 2001).

²¹ Čl. 52 st. 1 Zakonika o krivičnom postupku RS, Sl. glasnik RS, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - odluka US i 62/2021 - odluka US.

²² Škulić, M., *Krivično procesno pravo*, Beograd, 2020, str. 112-113.

²³ Vidi. Ilić, G., *O položaju oštećenog u krivičnom postupku*, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, god. 60, br. 1/2012, str.153 i Ilić, G., *Pravo na obrazloženu sudsku odluku*, Crimen, br. 2/ 2011, str.232.

²⁴ Ilić, G., *Pravo na obrazloženu ...*, str. 232.

postupka na taj način što je predviđeno da: „oštećeni ima pravo da podnese prigovor u roku od osam dana od dana kada je primio obaveštenje i pouku iz st. 1. ovog člana. Ako oštećeni nije obavešten, može da podnese prigovor u roku od tri meseca od dana kada je javni tužilac odbacio prijavu, obustavio istragu ili odustao od krivičnog gonjenja.“²⁵ Zakonskom odredbom oštećenom je dat subjektivni (osam dana od dana kada je primio obaveštenje i pouku) i objektivni (tri meseca od dana kada je javni tužilac odbacio prijavu, obustavio istragu ili odustao od krivičnog gonjenja) rok. U ovako koncipiranom zakonskom rešenju krije se i jedna skrivena obaveza oštećenog. Naime, ukoliko javni tužilac ne ispuni svoju obavezu obaveštavanja oštećenog aktivira se „supsidijarna“ obaveza oštećenog da proverava status svog predmeta u tužilaštvu i da se o njemu informiše. Iz vremenskog ograničenja sledi da oštećeni može biti izložen procesnim posledicama svoje inertnosti u vezi sa predmetom u tužilaštvu i proverom njegovog statusa.²⁶ Pretpostavlja se da je oštećeni, budući da je žrtva krivičnog dela, dovoljno motivisan da prati kako i kada javni tužilac postupa, te da će u roku od tri meseca bar jednom proveriti aktivnost javnog tužioca.²⁷ Da li će oštećeni proveravati postupanje javnog tužioca ili ne, ostaje na njegovoj odluci. Čak i ako ga javni tužilac obavesti pri kraju objektivnog roka i pouči o pravu da podnese prigovor u roku od osam dana, primenjuje se pravilo *odiosa sunt restringenda*, što znači da oštećeni neće imati pravo da prekorači objektivni rok od tri meseca.²⁸ Međutim, budući da se u slučaju odbacivanja krivične prijave ili obustave istrage ne primenjuje princip *ne bis in idem*, oštećeni bi u teoriji, ako propusti tromesečni rok, ponovo mogao podneti krivičnu prijavu za isto delo.²⁹ Suštinski, to bi značilo da, nakon što javni tužilac ponovo odbaci prijavu, oštećeni ima pravo da uloži prigovor na novo rešenje o odbacivanju.

Prigovor se podnosi neposredno višem javnom tužiocu, rok za odlučivanje je 15 dana od dana prijema prigovora. Neposredno viši javni tužilac će odbiti ili usvojiti prigovor rešenjem protiv kojeg nije dozvoljena žalba ni prigovor. U rešenju kojim usvaja prigovor javni tužilac će izdati i obavezno uputstvo nadležnom javnom tužiocu da preduzme, odnosno nastavi krivično gonjenje.

Pozitivnim propisima nije predviđena posebna forma obaveštenja i pouke javnog tužioca oštećenom. Nacrt Zakona o izmenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku na drugačiji način reguliše ovo pitanje. On predviđa da: „Ako javno tužilaštvo, za krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti, donese rešenje o odbacivanju krivične prijave, obustavi istrage ili o odustanku od krivičnog gonjenja

²⁵ Čl. 51. st.2 ZKP-a.

²⁶ Kvastek, A., *Položaj oštećenog u javnotužilačkoj istrazi*, Glasnik Advokatske komore Vojvodine, br. 1/2021, str. 59.

²⁷ Banović, B., Bejatović, S., *Krivično procesno pravo: Opšti deo*, Beograd, 2019, str.196.

²⁸ Ilić, P. G., Majić, M., Beljanski, S., Trešnjev, A., *Komentar Zakonika o krivičnom postupku*, Beograd, 2012, str.187.

²⁹ Bajović, V., *nav. članak*, str. 550.

do potvrđivanja optužnice, dužno je da rešenje dostavi oštećenom sa poukom...³⁰ Takođe, produžen je rok u kome će neposredno više javno tužilaštvo odlučiti o prigovoru- 30 dana od dana prijema prigovora, a prigovor može i odbaciti što ranije nije bilo predviđeno.³¹ Rešenjem kojim usvaja prigovor neposredno više javno tužilaštvo nalaže nadležnom javnom tužilaštvu da preduzme, odnosno nastavi krivično gonjenje (u pozitivnim propisima pominje se termin „obavezno uputstvo“ koji je u Nacrtu izbrisan).

Oštećeni ima pravo na prigovor ukoliko javni tužilac rešenjem odbaci krivičnu prijavu iz sledećih, zakonom predviđenih razloga: 1) prijavljeno delo nije krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti; 2) nastupila je zastarelost ili je delo obuhvaćeno amnestijom ili pomilovanjem ili postoje druge okolnosti koje trajno isključuju gonjenje; 3) ne postoje osnovi sumnje da je učinjeno krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti. Prema zakonskom rešenju pouka oštećenom nužna je i kad iz same prijave proističe da prijavljeno delo nije krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti. U tom slučaju radi se o krivičnom delu za koje se goni po privatnoj tužbi. Iako javni tužilac podnetu krivičnu prijavu u takvoj situaciji smatra privatnom tužbom, nije dužan da je dostavi nadležnom sudu, jer on nije ovlašćen, niti ima pravo da oštećenom nametne pravni put.³² Ukoliko oštećeni prihvati tumačenje javnog tužioca, podneće privatnu tužbu nadležnom sudu, a ako se, pak, ne saglasi sa takvim tumačenjem, može podneti prigovor neposredno višem javnom tužiocu da on odluči ima li mesta oficijelnom krivičnom gonjenju.

U određenim slučajevima, oštećeni ipak neće imati prava na prigovor u slučaju odbačaja krivične prijave. Čl. 284 st. 3 ZKP-a propisano je da u slučaju krivičnih dela za koja je propisana kazna zatvora do tri godine, javni tužilac može odbaciti krivičnu prijavu ako je osumnjičeni, usled stvarnog kajanja, sprečio nastupanje štete ili je štetu u potpunosti već nadoknadio, a javni tužilac, prema okolnostima slučaja, oceni da izricanje krivične sankcije ne bi bilo pravično i da se u tom slučaju odredba čl. 51. stav 2. ovog zakonika neće se primenjivati. Takođe, oštećeni nije ovlašćen da podnese prigovor ni u slučaju primene instituta uslovljenog oportuniteta u predistražnom postupku, prema kome, ukoliko osumnjičeni u roku izvrši neku od zakonom predviđenih obaveza, javni tužilac će rešenjem odbaciti krivičnu prijavu i o tome obavestiti oštećenog, a odredba čl. 51. st. 2. zakonika neće se primenjivati. Pravo na prigovor oštećenog isključeno je prilikom odbacivanja krivične prijave po ovom osnovu. Oštećeni se i ovoga puta samo obaveštava o odbačaju krivične prijave a nema ni pravo preuzimanja krivičnog gonjenja od javnog tužioca u ovoj fazi postupka.

U teoriji je opravdano primećeno da je nelogično da oštećeni ima pravo na kontrolu postupanja javnog tužioca i pravo na podnošenje prigovora kada tužilac proceni da nije izvršeno krivično delo, ali nije ovlašćen da podnese prigovor u

³⁰ Čl. 24 st.1 Nacrta Zakona o izmenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku.

³¹ Čl. 24.st.3 Nacrta.

³² Đurđić, V., *Krivično procesno pravo - opšti ...*, str. 50-51.

situaciji kada se smatra da je krivično delo izvršeno, ali je odlučeno da nije celishodno pokrenuti krivično gonjenje.³³ Poželjno je da oštećeni na neki način bude uključen u proces primene i odlučivanja o primeni načela oportuniteta kako bi zaštitio svoje interese. U slučaju uslovljenog oportuniteta, iako zakonodavac nije odredio prioritet nijedne obaveze u odnosu na druge, ipak se sugeriše, na osnovu redosleda u kojem su obaveze navedene, da obaveza otklanjanja štetnih posledica ili naknade štete treba da ima prioritet među drugim obavezama, naravno, u situacijama u kojima je moguće njeno sprovođenje.³⁴ Suština primene načela oportuniteta primarno je usmerena ka moralnom zadovoljenju oštećenih i ka mogućnošću njihovog obeštećenja a u cilju uspostavljanja narušene ravnoteže u zajednici između okrivljenog, oštećenog i društva uopšte nakon izvršenog krivičnog dela. S tim u vezi, koncept ovog načela ne predstavlja „privilegiju bogatih“, niti je njegova suština da se krivično gonjenje može izbegavati uplatom određenog novčanog iznosa, zato je od velike važnosti u javnotužilačkoj praksi, da se zadovolje zahtevi restorativne pravde, kao i principi pravičnosti, jednakosti svih građana pred zakonom i pravne sigurnosti.³⁵ Tako je pogrešan stav pojedinih autora da navedene odredbe o primeni oportuniteta svedoče „o prisutnosti oštećenog u postupku“ zbog zakonom date mogućnosti da kod „lakših“ krivičnih dela dođe do odbacivanja krivične prijave ukoliko je šteta u potpunosti nadoknađena (čl. 284 st. 3 ZKP), ili do odlaganja krivičnog gonjenja radi naknade pričinjene štete ili ispunjenja dospelih obaveza izdržavanja (čl. 283 st. 1 tač. 1 i 4 ZKP).³⁶ Naime, iako se od javnog tužioca, kao zaštitnika javnog interesa, sa razlogom očekuje da na adekvatan način štiti interese oštećene strane, sama „očekivanja“ ne predstavljaju garanciju da će ti interesi zaista biti zaštićeni.³⁷ Kako se oštećeni ne bi pouzdao u savesnost i dobru volju tužioca bez ikakvih pravnih garancija, neophodno je da se, po uzoru na hrvatsko pravo, u naše zakonodavstvo uvede davanje saglasnosti oštećenog za sve obaveze koje se mogu naložiti osumnjičenom i/ili pak, pravo na prigovor na odluku javnog tužioca o odbacivanju krivične prijave i kada se javni tužilac vodi načelom oportuniteta a ne legaliteta.

Iz napred navedenog možemo zaključiti da ovakva zakonska rešenja ograničavaju i otežavaju položaj oštećenog. Ova tvrdnja o pogoršanom položaju oštećenog posebno dobija na značaju kada se vrši razmatranje subjekata koji odlučuju o prigovoru oštećenog i analiza daljeg toka postupka po prigovoru. Naime, o

³³ Delibašić, V., *Sporazumi javnog tužioca i okrivljenog*, Novi Sad, 2015, str. 138.

³⁴ Bejatović, S., *Načelo oportuniteta krivičnog gonjenja kao instrument efikasnosti državne reakcije na kriminalitet (norma i praksa u Republici Srbiji)*, Zbornik radova: Krivičnoprocesni instrument efikasnosti državne reakcije na kriminalitet (norma i praksa), Doboj, 2022, str. 71. U praksi je ipak zabeleženo da se u velikom broju slučajeva (preko 80%) nalaže obaveza osumnjičenom da na račun propisan za uplatu javnih prihoda uplati određeni novčani iznos, koji se koristi za humanitarne ili druge javne svrhe.

³⁵ *Isto*, str. 68-72.

³⁶ Ilić, G., *O položaju ...*, str.153.

³⁷ Bajović, V., *nav. članak*, str. 556.

prigovoru oštećenog odlučuje neposredno viši javni tužilac. Malo je verovatno da će prigovor oštećenog biti uspešan obzirom na činjenicu da je moguće da je niži javni tužilac odustao od daljeg krivičnog gonjenja upravo prema uputstvu neposredno višeg javnog tužioca! Unutrašnja kontrola rada javnog tužioca može biti značajno neefikasna zbog strogog hijerarhijskog ustrojstva javnotužilačke organizacije. Verovatnoća da će nadređeni javni tužilac nepristrasno preispitati odluke nižeg kolege je mala, jer bi time indirektno priznao svoj propust u obavljanju hijerarhijskog nadzora.³⁸ Autori su saglasni da mora doći do promena u unutrašnjem funkcionisanju javnog tužilaštva kako bi ustanova prigovora oštećenog bila delotvorna.³⁹

4.1. Prigovor oštećenog u skraćenom postupku

Skraćeni postupak pokreće se optužnim predlogom javnog tužioca, a ako se radi o krivičnim delima koja se gone po privatnoj tužbi, onda se pokreće privatnom tužbom privatnog tužioca kada postoji opravdana sumnja da je određeno lice učinilo krivično delo. Karakteristično je za skraćeni postupak da je predviđeno pravo na prigovor oštećenog u pogledu „ćutanja“ javnog tužioca na krivičnu prijavu koju je podneo oštećeni umesto ranije mogućnosti da direktno podnese optužni predlog nakon određenog roka. Ovakvim postupanjem zakonodavca položaj oštećenog značajno je pogoršan ako se uzme u obzir sve što je prethodno rečeno o manjkavosti prava na prigovor oštećenog.⁴⁰ Naime, propisano je da, ako je krivičnu prijavu podneo oštećeni, a javni tužilac u roku od šest meseci od dana po prijemu prijave ne podnese optužni predlog, niti obavesti oštećenog da je odbacio prijavu, oštećeni ima prava iz čl. 51. Zakonika, tj. pravo da podnese prigovor. Objektivni rok od tri meseca u pogledu prava na podnošenje prigovora računa se od proteka šest meseci od dana kada je oštećeni podneo krivičnu prijavu javnom tužiocu, a ne od odbacivanja krivične prijave.⁴¹

5. Rezultati istraživanja o uspešnosti prigovora oštećenog (metodom prikupljanja statističkih podataka i sprovođenjem ankete popunjavanjem pisanih upitnika)

³⁸ Brkić, S., Bugarski, T., *Krivično procesno pravo II*, Novi Sad, 2021, str.61.

³⁹ Vidi: *Isto*, str.61 i Ilić, G., *Položaj javnog tužioca prema novom ZKP-u*, Zbornik radova: Aktuelna pitanja krivičnog zakonodavstva, Beograd, 2012, str. 162.

⁴⁰ Autori se slažu da je položaj oštećenog ovakvim zakonskim rešenjem pogoršan jer se ne može očekivati značajan stepen efektivnosti prigovora višem javnom tužiocu. U tom smislu, supsidijarna tužba bolje je služila svrsi- prema ranijim propisima, oštećeni je mogao postati supsidijarni tužilac u slučaju da javni tužilac odbaci krivičnu prijavu i sa kraćim rokom ćutanja javnog tužioca kao uslova za supsidijarnu tužbu (mesec dana). Za podnošenje prigovora, rok je duži- šest meseci neaktivnosti javnog tužioca od podnošenja krivične prijave. Vidi: Đurđić, V., *Krivično procesno pravo - posebni deo*, Niš, str. 263.

⁴¹ Ilić, P. G., Majić, M., Beljanski, S., Trešnjev, A., *nav. delo*, str. 982.

5.1. Pravo na prigovor

Nameravani vremenski okvir istraživanja obuhvatio bi period od donošenja novog ZKP-a 2011. godine do danas. Međutim, imajući u vidu da je u različitim tužilaštvima elektronska evidencija počela da se primenjuje od različitog vremenskog trenutka, a da u nekim tužilaštvima uopšte nije došlo do upotrebe „SAPO“ programa (Osnovno javno tužilaštvo u Kragujevcu), istraživanje je sprovedeno za različit zadati vremenski okvir poštujući tehničke mogućnosti i način vođenja statistike svakog organa posebno što nije bilo od uticaja na kvalitet samog istraživanja.

U Osnovnom javnom tužilaštvu u Novom Sadu nakon izvršenih provera kroz evidenciju upisnika „SAPO“ programa, poseduju tražene podatke za vremenski period od 2013. godine (od kada se vodi elektronski upisnik) do dana sačinjavanja izveštaja po traženim podacima dana 24. 04. 2024. godine, te je vremenski okvir obuhvatao period od 2013. godine do dana 24. 04. 2024. godine.

Pred Osnovnim javnim tužilaštvom u Novom Sadu u zatom vremenskom periodu od 2013. godine do dana 24. 04. 2024. godine podneto je ukupno 2044 prigovora od strane oštećenih na rešenje o odbacaju krivične prijave, od čega je 459 prigovora usvojeno što predstavlja 22.46%, dok je 1585 prigovora je odbijeno što predstavlja 77.54%.

Drugo osnovno javno tužilaštvo u Beogradu, formirano je 01.01.2014. godine te se statistički podaci odnose na period od 01.01.2014. godine do 31.12.2023. godine, što predstavlja zadati vremenski okvir istraživanja-

Proverom kroz statističke podatke Drugog osnovnog javnog tužilaštva u Beogradu utvrđeno je da je ovom tužilaštvu za neposredno Više javno tužilaštvo u Beogradu, shodno čl. 51 ZKP, podneto u 2014. godini 107 prigovora od strane oštećenog od toga je Više javno tužilaštvo usvojilo 11 prigovora oštećenog, u 2015. godini podneto 211 prigovora od strane oštećenog od toga je Više javno tužilaštvo usvojilo 11 prigovora, u 2016. godini podneto 204 prigovora od strane oštećenog od toga je Više javno tužilaštvo usvojilo 31 prigovor, u 2017. godini podneto 224 prigovora od strane oštećenog od toga je Više javno tužilaštvo usvojilo 40 prigovora, u 2018. godini podneto 352 prigovora od strane oštećenog od toga je Više javno tužilaštvo usvojilo 36 prigovora, u 2019. godini podneto 424 prigovora od strane oštećenog od toga je Više javno tužilaštvo usvojilo 31 prigovor, u 2020. godini 322 prigovora od strane oštećenog od toga je Više javno tužilaštvo usvojilo 32 prigovora, u 2021. godini podneto 312 prigovora od strane oštećenog od toga je Više javno tužilaštvo usvojilo 45 prigovora, u 2022. godini podneto 272 prigovora od strane oštećenog od toga je Više javno tužilaštvo usvojilo 38 prigovora, u 2023. godini podneto 274 prigovora od strane oštećenog od toga je Više javno tužilaštvo usvojilo 49 prigovora.

Ukupno je, od osnivanja ovog tužilaštva, od strane oštećenog bilo podneto 2702 prigovora oštećenog od čega bilo usvojeno 324 prigovora što predstavlja 11.99 % od broja ukupno podnetih prigovora.

Pisani upitnik koji se sastoji od 4 pitanja prosleđen je Osnovnom javnom tužilaštvu u Kragujevcu, a u istraživanju je ukupno učestvovalo 8 zamenika javnog tužioca. U Osnovnom javnom tužilaštvu u Nišu, u istraživanju je 4 zamenika javnog tužioca uzelo učešće.

Na pitanje prosleđeno Osnovnom javnom tužilaštvu u Kragujevcu: „Koliko je efikasan prigovor oštećenog koji je zamenio supsidijarnu tužbu u prethodnom krivičnom postupku budući da je njegov adresat neposredno viši javni tužilac koji o njemu odlučuje?“ 5 ispitanika odgovorilo je da je prigovor efikasan (jedan od njih je naglasio da je „vrlo efikasan“), 2 nisu dala nikakav odgovor dok je 1 odgovor glasio da nije efikasan.

Na isto pitanje prosleđeno Osnovnom javnom tužilaštvu u Nišu, dobijeni su sledeći odgovori: 3 ispitanika ističu da je prigovor efikasno sredstvo za zaštitu prava oštećenog u praksi, dok 1 ispitanik ističe da bi adekvatan odgovor mogao da da organ postupka koji po njemu odlučuje.

Na pitanje prosleđeno Osnovnom javnom tužilaštvu u Kragujevcu: „Da li imate neke sugestije po pitanju učešća oštećenog u krivičnom postupku? Koje zakonske odredbe biste izmenili, na koji način i zašto? Ako smatrate da je zakonska regulativa adekvatna, navedite razloge za takvo mišljenje?“ 3 upitanih odgovorili su sa „NE“, 3 nije dalo nikakav odgovor, jedan odgovor glasio je: „bez sugestija i promena“, dok je jedan ispitanik je odgovorio sa „nemam, zakonska regulativa je adekvatna“.

Na isto pitanje prosleđeno Osnovnom javnom tužilaštvu u Nišu, dobijeni su sledeći odgovori: 1 ispitanik na pitanje nije odgovorio, 2 su istakla da treba omogućiti oštećenom da preuzme gonjenje za krivična dela koja se gone po službenoj dužnosti u slučaju odbacivanja krivične prijave i potvrđivanja rešenja o odbačaju, odnosno kada VJT prigovor odbije, dok je jedan ispitanik odgovorio da je regulativa adekvatna imajući u vidu postojanje prava prigovora u fazi prekrivičnog postupka i istrage na meritorne odluke javnog tužilaštva, a u fazi glavnog pretresa mogućnost da oštećeni preuzme krivično gonjenje.

Na pitanje prosleđeno Osnovnom javnom tužilaštvu u Kragujevcu: „Da li ste imali slučaj od donošenja novog Zakonika o krivičnom postupku 2011. godine gde je oštećeni preuzeo krivično gonjenje od javnog tužioca po njegovom odustanku i zastupao optužbu? Smatrate li da je oštećeni voljan da to čini i ohrabren u tom smeru ili ne?“ Njih 4 je odgovorilo da nisu imali takvih slučajeva, a jedan od njih i da ne može da se izjasni o tome da li je oštećeni voljan i ohrabren da ide u tom smeru, 3 nije dalo odgovor na postavljeno pitanje dok je 1 odgovor bio da su imali slučaj preuzimanja krivičnog gonjenja od strane oštećenog u praksi.

Na isto pitanje prosleđeno Osnovnom javnom tužilaštvu u Nišu, dobijeni su sledeći odgovori: 3 ispitanika odgovorilo je da nije imalo takvih slučajeva u praksi (jedan ispitanik naveo je da oštećeni „nije lepo poučen o tom svom pravu niti je motivisan zbog velikih troškova i opšteg nepoverenja u sudstvo“, jedan od njih naglašava da je imao obrnutu situaciju kada preuzima gonjenje od oštećenog kao i da smatra da oštećeni „dovoljnoj meri nisu obavešteni o svojim pravima na preuzimanje gonjenja, niti se od strane suda u dovoljnoj meri oštećenima objašnjava značaj ove

mogućnosti“), dok jedan ispitanik navodi da je imao jednom takav slučaj ali i da smatra da „pitanje da li je oštećen voljan da to učini i ohrabren u tom smeru nije adekvatno, jer zakon je predvideo pravo koje oštećeni može da koristi i to zavisi isključivo od njegovog nahodjenja, niko ga u tom smeru ne treba ohrabrivati, već mu samo treba predočiti njegova prava“.

Na pitanje prosleđeno Osnovnom javnom tužilaštvu u Kragujevcu: „Da li smatrate da je položaj oštećenog pogoršan donošenjem novog Zakonika o krivičnom postupku?“ svih 8 anketiranih odgovorilo je sa NE.

Na isto pitanje prosleđeno Osnovnom javnom tužilaštvu u Nišu, dobijeni su sledeći odgovori: 2 ispitanika odgovorila su da položaj oštećenog nije pogoršan, s tim što je jedan naglasio da se protiv odluke javnog tužioca može izjaviti prigovor hijerarhijski višem javnom tužilaštvu, 1 ispitanik smatra da „položaj oštećenog nije ni pogoršan ni poboljšan ali da svakako nije zadovoljavajući“, dok 1 smatra da je „položaj oštećenog minimizovan i sveden na najmanju moguću meru“.

5.2. Supsidijarna tužba

Polažeći od date hipoteze da se mali broj oštećenih odlučuje na preuzimanje krivičnog gonjenja, posebno sada kada je zakonodavnom reformom ovo pravo suženo samo na fazu postupka nakon potvrđivanja optužnice, sprovedeno je i istraživanje o tome u koliko je vođenih postupaka u kojima je javni tužilac odustao od krivičnog gonjenja oštećeni iskoristio svoje pravo na supsidijarnu tužbu i zastupao optužbu umesto javnog tužioca.

Podaci o supsidijarnoj tužbi u Osnovnom sudu u Kragujevcu obuhvatili su period od 01.01.2023.- 31. 12. 2023. godine. Period od godinu dana je naizgled kratak, ali dovoljan da pruži relevantne podatke imajući u vidu priliv velikog broja predmeta u osnovnim sudovima, kao i činjenicu da se posebna statistika ne vodi za supsidijarnu tužbu kao i da nema nikakvog kriterijuma pretrage po kojem bi se elektronskim putem mogli izdvojiti predmeti u kojima je oštećeni postupao kao tužilac, te su podaci dobijeni uvidom u svaki predmet pojedinačno. Od ukupnog broja od 897 krivičnih predmeta, u samo 1 (jednom) slučaju je oštećeni preuzeo gonjenje i postao supsidijarni tužilac.

Podaci o supsidijarnoj tužbi u Višem sudu u Nišu obuhvatili su period od 01.01.2022.- 31.12.2023.godine. Pred ovim sudom vodio se znatno manji broj predmeta- u periodu od 01.01.2022.-31.12.2022. godine- 118 predmeta, a u periodu 01.01.2023.-31.12.2023. godine- 112 predmeta. Ni u jednom od ovih postupaka oštećeni se nije javio kao supsidijarni tužilac u postupku.

Podaci prikupljeni u Osnovnom sudu u Nišu u pogledu supsidijarne tužbe obuhvataju period od 01. 01. 2023. godine, do 31. 12. 2023. godine. U tom periodu je od ukupno 830 pravnosnažno presuđenih predmeta, u 481 slučaju radilo se o predmetima u kojima ima oštećenih lica. U odnosu na pregledane predmete, ni u jednom slučaju nije došlo do preuzimanja gonjenja od strane oštećenog. Odbijajući presuda doneta je u 18 slučajeva, od toga u 13 slučajeva došlo je do odustanka javnog

tužioca od krivičnog gonjenja (u 2 slučaja radilo se o smrti oštećenog zbog čega je tužilac odustao kada nije ni moglo doći do preuzimanja gonjenja, u 11 slučaja oštećeni su izričito izjavili da ne preuzimaju krivično gonjenje).

6. Zaključak

Autorka je stava da je potrebna revizija odredbi o supsidijarnoj tužbi na taj način što će se vratiti mogućnost preuzimanja krivičnog gonjenja od strane oštećenog i u ranijim fazama postupka, pre potvrđivanja optužnice. Ovakav stav proizašao je iz činjenice da prigovor oštećenog, kao pravno sredstvo koje je u fazi istrage zamenilo pravo na supsidijarnu tužbu oštećenog, na način na koji je regulisano, nije pogodno za uspešno ostvarivanje prava oštećenog da preispituje odluku tužioca o nepokretanju postupka i negonjenju osumnjičenog što su i rezultati u praksi pokazali. U postupku odlučivanja po prigovoru javni tužilac faktički postaje sudija u sopstvenoj stvari jer organ koji o prigovoru odlučuje dužan je da daje naloge i vrši kontrolu nad radom nižeg javnog tužioca koji je doneo odluku prema načelu hijerarhijskog uređenja javnog tužilaštva kao državnog organa čime će usvajanjem prigovora faktički priznati svoje propuste u vršenju nadzora. Supsidijarna tužba u skladu je sa našom pravnom tradicijom kao korektiv postupanja javnog tužioca i predstavlja adekvatno rešenje u cilju uspešnog preispitivanja odluke javnog tužioca da ne preduzima krivično gonjenje. Možda bi, u duhu sadašnjeg ustrojstva krivičnog postupka (adverzijalni tip krivičnog postupka i javnotužilačka istraga), najbolje bilo rešenje da se prigovor oštećenog u fazi istrage zadrži, a da, ukoliko on bude odbijen, dati mogućnost preuzimanja krivičnog gonjenja i podizanje optužnog akta od strane oštećenog kao supsidijarnog tužioca što je bio predlog jednog od zamenika javnog tužioca u sprovedenoj anketi. Jedno od mogućih rešenja je i da sudija za prethodni postupak ili sud drugog funkcionalnog sastava odlučuje po žalbi oštećenog na rešenje o odbijanju prigovora, tj. da se oštećenom prizna i pravo na žalbu na negativnu odluku neposredno višeg javnog tužioca kojom se on ne slaže sa pokretanjem ili nastavkom postupka. Prvim rešenjem, koje uključuje mogućnost podizanja supsidijarne tužbe, izbegla bi se zamka koju nosi sa sobom druga mogućnost, a to je da sud odlučuje o pokretanju ili o nastavku krivičnog postupka slično kao u postupku prema maloletnicima i time preuzme ulogu organa krivičnog progona („kadija te tuži, kadija ti sudi“). Nacrt o izmenama i dopunama zakona ne nosi neke posebne i sadržajne novine, osim što produžava rok o odlučivanju po prigovoru i propisuje obavezu dostavljanja odluke oštećenom u kojoj javni tužilac odlučuje o nepokretanju ili nenastavljanju krivičnog postupka (iako se može reći da su izmene pozitivne, ne zadiru u srž problema o uspešnosti prigovora i o odnosu prigovora oštećenog i supsidijarne tužbe).

Što se tiče odgovora na pitanje da li je ovakvim zakonskim rešenjem došlo do povrede zagarantovanih međunarodnih standarda i ustavnih garancija u pogledu prava oštećenog, Ustavni sud kao nadležni organ za rešavanje ovog pitanja zauzeo je nedvosmislen stav da pozitivne zakonske odredbe ne dovode u pitanje Ustavom

zajemčena prava i slobode građana. Ipak, imajući u vidu stav teorije i druge važeće odredbe koje regulišu položaj oštećenog koji je Zakonikom iz 2011. godine, čini se, znatno pogoršan, savetuje se oprez u rešavanju ovog pitanja a kako bi interesi oštećenog bili adekvatno zaštićeni.

*Marija Milojević, LL.M., Research Associate
Faculty of Law, University of Kragujevac*

THE COMPLAINT OF THE INJURED PARTY AS AN INSTITUTIONAL FRAMEWORK OF THE RIGHT TO ACCESS TO COURT, THE EFFECTIVENESS OF THE INSTITUTE AND POSSIBLE SOLUTIONS

Summary

In this paper, the author analyzes the complaint of the injured party in criminal proceedings, the concept and effectiveness of the institute. The complaint is a legal instrument by which the injured party realizes several of his rights: the right to access court and the right to a fair trial, the right to judicial protection and the right to an effective remedy, and is of exceptional importance for his legal position. These goals were previously achieved by means of a subsidiary claim, however, according to positive law regulations, the complaint is made available to the injured party instead of a subsidiary claim in the pre-investigation and investigative stages. Therefore, it is necessary to refer to the very concept of a subsidiary claim as well as to the previous legal solution of this institute. The degree of effectiveness of the injured party's complaint was analyzed through research conducted in the practice of courts and prosecutors' offices on the success of complaints - it turned out that the number of positively resolved complaints is small, as is the number of cases in which the injured party represents the prosecution in a subsidiary manner. The conclusion provides proposals for possible directions for the development of this institute and suggestions regarding specific legal regulations.

Key words: *injured party's complaint, subsidiary claim, right to access to court, right to an effective remedy.*

Literatura

- Bajović, V., *O položaju oštećenog u krivičnom postupku*, Pravni život, 39(9), 2018.
- Banović, B., Bejatović, S., *Krivično procesno pravo: Opšti deo*, Beograd, 2019.
- Bejatović, S., *Načelo oportuniteta krivičnog gonjenja kao instrument efikasnosti državne reakcije na kriminalitet (norma i praksa u Republici Srbiji)*, Zbornik radova: Krivičnoprocesni instrumen efikasnosti državne reakcije na kriminalitet (norma i praksa), Dobo, 2022.
- Brkić, S., Bugarski, T., *Krivično procesno pravo I*, Novi Sad, 2020.
- Brkić, S., Bugarski, T., *Krivično procesno pravo II*, Novi Sad, 2021.
- Delibašić, V., *Sporazumi javnog tužioca i okrivljenog*, Novi Sad, 2015.
- Đurđić, V., *Zakonske garancije prava na pravično suđenje u krivičnom postupku Srbije*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, god. LIV, br. 70/2015.
- Đurđić, V., *Krivično procesno pravo - opšti deo*, Niš, 2014.
- Đurđić, V., *Krivično procesno pravo - posebni deo*, Niš 2017.
- Ilić, G., *Pravo na obrazloženu sudsku odluku*, Crimen, br. 2/ 2011.
- Ilić, P. G., *O položaju oštećenog u krivičnom postupku*, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, god. LX, br. 1/2012.
- Ilić, G., *Položaj javnog tužioca prema novom ZKP-u*, Zbornik radova: Aktuelna pitanja krivičnog zakonodavstva, Beograd, 2012.
- Ilić, P. G., Majić, M., Beljanski, S., Trešnjev, A., *Komentar Zakonika o krivičnom postupku*, Beograd, 2012.
- Kvastek, A., *Položaj oštećenog u javnotužilačkoj istrazi*, Glasnik Advokatske komore Vojvodine, br.1/2021.
- Knežević, S., *Krivično procesno pravo - opšti deo*, Niš, 2019.
- Manojlović, N., *Objection of the Injured Party in Criminal Proceedings*, Pravni horizonti, god. 6, br.7/2023.
- Uzelac, A., *Pravo na pravično suđenje u građanskim predmetima: Nova praksa Europskog suda za ljudska prava i njen uticaj na hrvatsko pravo i praksu*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 60, br. 1/2010.
- Škulić, M., *Krivično procesno pravo*, Beograd, 2011.
- Škulić, M., *Krivično procesno pravo*, Beograd, 2020.

Pravni izvori

- European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms in 1950], Downloaded 2024, December 03 from: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SRP.pdf
- The European Court of Human Rights – case Cennet Ayhan & Mehmet Ayhan v. Turkey, No. 41964/98 (27.6.06).
- The European Court of Human Rights – case of Koval v. Ukraine (application no. 65550/01), [https://hudoc.echr.coe.int/tkp197/view.asp#{%22fulltext%22:\[%22%22CASE%20OF%20KOVAL%20v.%20UKRAINE%22%22\],%22itemid%22:\[%22001-77576%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/tkp197/view.asp#{%22fulltext%22:[%22%22CASE%20OF%20KOVAL%20v.%20UKRAINE%22%22],%22itemid%22:[%22001-77576%22]}), pristupljeno: 04. 03. 2024.
- The European Court of Human Rights – case Perez v. France, No. 47287/99.
- ESLJP, *Ruiz Torija* protiv Španije, 9. decembar 1994.
- Zakonik o krivičnom postupku 2001.godine, Sl. list SRJ, br. 70/2001, 68/2002, Sl. glasnik RS, br. 58/2004, 85/2005, 115/2005, 49/2007 i 72/2009.

Marija Milojević, Prigovor oštećenog kao institucionalni okvir prava na pristup sudu, delotvornost instituta i moguća rešenja (str. 281-298)

Zakonik o krivičnom postupku RS, Sl. glasnik RS, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - odluka US i 62/2021 - odluka US.

Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku, dostupno na: <https://www.scribd.com/document/923310622/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%80%D1%82-%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%BE%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%B2%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%83%D0%BF%D0%BA%D1%83-9-9-2025> pristupljeno: 14.04.2026.

Ustav RS, Sl. glasnik RS, br. 98/2006 i 115/2021.

Ustavni sud RS, Odluka IU3-62/18, od 18. aprila 2019.